

FRANCISCI PHILELFI

ORATIONES DIVERSAE.

Francisci Philelfi Oratio ad Piū secundū pontificē maxi-
mū: habita Mantuæ in publica uniuersaliq; christianorū
contione pro duce Francisco Sphortia: die Martis. xiiij.
Kalendas Octobres. M. cccc. lix. I

Exordiū
Fr. sphor. dux

OVm essem pater beatissime noīe atq; iussu humanissi-
mi principis hui⁹ mei Francisci Sphortia: inclyti Me-
diolanēsiū ducis apud sanctitatē tuā in tāto hoc & tā
florētī splendidissimoq; coetu uerba factur⁹ de rebus
maximis & clarissimis: & cū necessarijs: tū christianis
oībus nō mediocriter cōducturis: nō poterā equidē nō subuereri:
ne idē mihi accideret: qđ grauissimis ac sūmis & oratorib⁹ & philo-
sophis usu aliqñ uenisse tradiē. Nā & **L. Crassus** cū paternā ultur⁹
iniuriā apud **Qu. Maximū** foret aduersus **Gn. carbonē** causā actur⁹
Gn. carbo rus: ne uerbū quidē potuit emittere. Et **Tyrtam⁹** cognomēto **Theo**
Tyrtamus the phraustus pauca admodū uerba apud **Atheniēsem** populū dictur⁹
ophraustus obmutuit. **Demosthenes** uero talis ille tātusq; orator apud **Philip**
Atheniēses pū regē **Alexādrī** patrē orationē habitur⁹ idē est passus. Nam qđ di-
Demosthenes xero de eloquētissimo uiro eruditissimoq; philosopho **M. T. Cice**
Philippus rex rone: Nōne in causa illa nobilissima **Titī Annij Milonis** fortissimi
Alexander uiri & optime de se meriti: ita expalluit: ita tremuit: ita defecit: ut in
M. Tul. Cice. epti⁹ nunq; orauerit: Hæc igit̃ mecū repetēs pater beatissime aīoq;
T. anni⁹ milo uolutās: tū hui⁹ loci ornatissimi amplitudinē atq; maiestātē: tū in-
credibilē tuā diuināq; sapiētiā merito optimoq; iure expauescebā:
ne qđ incipiēti mihi qđ nollē accideret. Sed iā me plane recreat ac
reficit mitissimi tui isti⁹ uult⁹ atq; animi facilitas singularisq; illa be-
Roma nignitas: quā nuper ī urbe **Roma** corā ipse de te expert⁹: maiore cū
Narratio fiducia ad dicendū uenio. Vt ad rē propius accedā: hic optim⁹ prin-
ceps me⁹ ut est sanctitatis tuæ & sacri huius collegij cardinaliū uni-
uersaq; **Romanæ** ecclesiæ obseruatissim⁹: cū uideret qđ to cū studio
& diligētia & labore incūberes ad uindicādā christianā rēpublicā:
ex atrocissima & teterrima seruitute **Turcoz** in pristinā suā & liber-
tatē & dignitatē: indignū pfecto & iniquū a se factū iri existimasset
si abs te tātopere phumaniterq; accersit⁹ ad cōstitutā diē min⁹ ipse
qđ primū uenisset ī pulcherrimū hūc perillustre q; cōuentū tot uene-
rabilū patrū & dñorū & principū. Intelligebat em̃ in tāto regē discri-
mine qđ tota religio nostra fluctuat: celeritate plurima opessē: ne dū
Petrus apls prætōlādo cōsultādoq; seri⁹ temp⁹ teriē: diuī **Petri** nauicula ante

AD PIVM PAPAM ORATIO I

naufragio obruat: q̄ tabernaculo fuerit rudētibuscq; munita. **I**taq;
 posthabitis om̄inoq; pratermissis ceteris negocijs suis oib; quæ
 circa noui principatus sui administrationē in tātis huius nostræ tu-
 melcētis fluctuātiscq; **I**taliæ pcellis atq; tempestatibus neq; parua
 nec leuia esse possunt. **E**cce ut uides: nō inuitus paruit salutaris ad
 monitiōibus & sanctissimis iussis tuis: quippe q̄ ut est uir nō minus
 studiosus religiōis & pietatis q̄ & ingenti aīo & consilio: aīaduer-
 tebat te pontificē maximū & sanctissimū nō sine causa in tāto itine-
 ris labore & infirmitate corpis: & apostolico illo solio **M**antuā cō- **Mantua**
 cessisse: & uniuersos christianæ fidei principes ac reges cōsultādī fe-
 rendæq; op̄s gr̄a instanti necessitati litteris ac nūcijs cōuocasse. **N**ā **C**onfirmatio
 qd̄ magis decet christianū hoīem q̄ non modo pecunias atq; uires **& confutatio**
 suas p illius noiē gloriaq; offerre: sed etiā semetipsum si opus fue-
 rit deuouere: q̄ ut ipsi uita frueremur æterna: cū e domino seru⁹ fie-
 ri: tū crudelissime & per om̄e ignominia genus mori uoluit. **O**h di-
 uinā illā clamentia: **O**h liberalitatē & munificentia obstupendā.
Tu pro nobis **C**hriste optime maxime: q̄ illius originalis delicti &
 ppetuæ culpæ reos inexplabili facinore liberares: pudēdā acerbissi-
 mæq; mortē nō solū nō recuastī: sed ultro etiā atq; perlibet̄er depo-
 poscisti. **N**os aut̄ ita simus impudentes: ita ingrati: ita mētis ac sen-
 sus inopes: ut facultates nostras atq; uitā ipsam si sit opus: quā a te
 uno gratis accepimus: in tāta tui noiis iactura & cōtumelia tibi re-
 petētī reddere dubitem⁹. **A**bsit a regib⁹ & principib⁹ christianis tm̄
 dedecus: tm̄ opprobriū: tm̄ nefas. **Q**uid em̄ reliqui principes sint fa-
 cturi pater beatissime: q̄ opes ac uires maiores formidabilioresq;
 sunt: qm̄ unus hic **F**rācilē? **S**phortia: ne dilectissimis quidē & fratri-
 bus & filijs parcere decreuerit: modo possit aliquā opē salutēq; af-
 ferre huic salutifero pientissimoq; operi. **N**ouit certe princeps pru-
 dētissimus nos esse natos nō nobis solis: sed bonis oib; sed toti fi-
 dei christianæ: sed imortali deo christo **I**esu redemptori nostro: cur⁹ **C**hrist⁹ Iesus
 innocentē & sanctissimā ciuitatē pati ludibrio esse diritati imanita-
 tiq; **T**urcor⁹ turpissimū est & dedecorosum in primis. **E**o em̄ oīs in- **Turci**
 dignitas ducenda est indignior: quo ab indignioribus infertur ho-
 minibus: si hoies quidem potius q̄ efferatæ prorsus & truculentis-
 simæ quādā belluæ **Turci** sunt appellādi: cū nihil in se humanita-
 tis habeāt prater hoīs figurā: & eā sane ob flagiciosissimā turpitu-
 dinis fœditatē deprauatā ac neq;. **Q**uis unus oīm **Turcos** ignoret
 fugitiuos esse **Scythas** seruos cosq; pastores: q̄ ex ergastulis ill⁹ ua-
 sti & inhospitabil⁹ mōtis **Caucasi** cū i **Persida** ac **M**ediā latrocinatū **Iustinian⁹** im-
 descēdissent: nullūq; certū incoletēt domiciliū præ obsoleta lūstra **perator**

FRAN. PHILELFI ORATIONES DIVERSAE

Hellespontus & horrētes syluarū latebras: primū Iustiniani tēpibꝰ ad Hellepontū
Bocchanus usqꝫ clamdestinis insidijs impetū faciētes: eodē ductore & collatro
Bosphorꝰ urbi ne peditissimū Bocchano: urbē oppulentissimā **B**osphorꝰ repētina
 ne captā diripuerūt. **D**einde ubi laxius ut hoīes humiles abiectiqꝫ
Cōstātinopolꝰ negligunt cōtemnūt qꝫ: imperāte **C**onstātinopoli **A**lexio **C**omme-
Alexiꝰ cōnenꝰ no tūm rebus suis incremētū fures obscurissimi cōtinuis latrocinijs
 imperator attulerūt. **N**ā quid nō cōsequat assiduitas. ¶ **U**t iam auderēt aper-
 to etiā **M**arte cū imperio illo oriētali de principatu cōtendere. **V**su
 em fieri quotidie uidemꝰ: ut quo qꝫ humiliore ignobilioreqꝫ natꝰ
 genere fortunatꝰ impudētia usque fuerit: eo se arrogatiorē: insolētior
 rē: superbiorē prāstet. **E**t ne sim in re minime iucūda narrādo proli-
 xior: ubi **T**urci p **T**heodorꝰ **C**antacuzenū: qui Ioannē **P**alaologū
 ut pupillū & genēz impiꝰ circūscriptor patri to auitoqꝫ regno frau-
 dat: ex **A**siatica **M**ysia in **T**hraciā **C**allipoli ad **H**ellespontū tra-
Mysia asiatica dita perinde atqꝫ socij sūt traducti: nūc socerꝰ: nūc genēz **H**orcane
Thracia ductore fallētes: ut sunt ad omē improbitatis genus prodiues atqꝫ
Callipolis anhelātes: breui tēpīs curriculo magna ex parte **T**hracia occupata:
Hellespontus duce **A**moratho **H**orcans filio in **T**riballos: qui nunc serui appel-
Horcans lanē irruere. **Q**uo ī loco ubi magna utriqꝫ cade iā ppetrata **A**mo-
Amorathus rathus a **L**açaro strenuo atqꝫ fortissimo **T**riballoꝝ duce: qꝫ se p pa-
Triballi serui tria imaculatā hostiā deuouēs: cū duodecim intrepidis cōmilitoni-
Laçarus bus in castra ipsa intra crudelissimi sceleratissimiqꝫ tyrāni tentoriū
Baifetes impetū fecerat: multis uulneribus cōfossus occidit. **H**uic ubi **B**aife-
Thessalia tes filiꝰ successisset: nō remiꝰ fulmē qꝫ noiē: id em **B**aifetes **T**urcoꝝ
Boetia lingua significat: nō solū **T**hessalia christianis & **B**oetia est erepta:
Cōstātinopolꝰ sed ipsa etiā noua **R**oma **C**ōstātinopolis: ita uallata & pressa diu-
Nicopolis turna obdione oppugnatꝰ ibusqꝫ continujs & tremēdis: ut pro-
Sigismūdu rex fligato iā ad **N**icopolin **S**igismūdo rege **H**ungariæ cū tāto & tā re-
 bus oibꝰ ornatissimo exercitu fortiū uiroꝝ ad trecēta milia post in-
Galli ternitionē tantæ **G**alloꝝ nobilitatis: post ludibriosam & barbarā
Christꝰ Iesus ac spurcissimā cōtumeliā tot principū: tot ducū: post iā prope extin-
Thomyris ctum christianū & nomē & cultū: ni repēte **C**hristus **I**esus qui se de
Tamberlanus inimicis suis cū inimicis itē suis ulcisci dignatus ē. **T**homyrin mal-
 sagerā cognomēto **T**āberlanū: qm̄ pede altero esset claudus: cū inu-
 merabili firmissimoqꝫ misisset exercitu: ipsa inqꝫ noua **R**oma **C**on-
 stātinopolis ex illo usqꝫ tēpē & capta ui esset & uersa ī prādā. **A**tno-
 luit tū deus oipotēs tantā pati indignitatē: qn̄ potius pspicue oibꝰ
 gētibus declarauit frustra esse humanos cogitatus oīs qꝫ diuino ca-
 reāt auxilio. **V**ictus est igitꝫ & captus ilico a **T**homyride **T**amberla-
 no fulmineꝰ ille & horribilis **B**aifetes: nulla pugna: nulla cōcussio.

AD PIVM PAPAM ORATIO I

ne hastarū: nulla ensū vibratione: sine ullo prorsus sagittarū iactu.
Nam ante uniuersus **Baifetæ** exercit⁹ fugæ turpissimæ terga dedit:
 q̃ descendum esset in aciē. **O**h mirabilē dei prouidentia: **O**h incom
 prehensibilē imensamq; potentia: **O**h charitatē qua nos cōplecte
 ris infinitā. **E**t nos miseri nōdū respicim⁹: nō respicim⁹. **C**apt⁹ igit
 & nō multo post obtruncatus per multā cōtumeliā ille tā potēs: tā
 elatus: tā formidabilis **Baifetes** cū nōnullos filios reliquisset: cate
 ris demū deinceps oibus p **S**ultanū fratrem strangulatis arquis ner **S**ultan⁹ turc⁹
 uo ex quo postea **Cyricis** dictus est. **S**olus hic **S**ultanus **Cyricis** in **Cyricis**
Tyrānida successit: nihilo quidē minus q̃ **Baifetes** pater christianis **Myfi**
 perniciosus. **N**ā & **Myfos** q̃ citra **Danubiū** sedēt: & ultra **Danubiū** **Danubiū**
Balacchos & **Moldauia** subiugauit: adiecitq; quicqd mari **Aegeo** **Balacchi**
Ionioq; adiacet: præter solā **Peloponnesum** ad **Illyricos** usq;. **Q**ui **Moldauia**
 posteaq; animā efilasset: secutus ē **Amorathus** filius ob **Amorathū** **Aegeū** mare
 proauū ita nominatus. **I**s oīm primū post strangulatū **Mustaphā** **Ionii** mare
 fratrem urbem **Constantinopolin** permagno & acerrimo munitus **Peloponnesus**
 exercitu obsedit mēib⁹ trib⁹: oppugnavitq; fortissime: quo tempo **Illarici**
 re illic me cōtinebā disciplinæ **Græcæ** consequēdæ gratia: **Q**uā ubi **Thessalonica**
 nequisset expugnare: agro igni ferroq; uastato abiit adortus **Thes/** **Macedonia**
 falonicam in **Macedonia**: quæ **Turcorum** metu **Venetis** se dedide: **Veneti**
 rat. **H**anc posteaq; dies tris continuos oppugnat: tandē expugnat: **Isthmus**
 agitq; in prædam: **Murum** **Isthmi** qui **Peloponnesum** per conti
 nentem ab **Aegeo** ad **Ionium** pelagus tutabatur: cum cœpisset per
 incolarum proditionem: solo æquauit inde abacta ingenti præda.
Qui ubi sæpenumero pugnasset cum **Hungaris**: & id quidē in foeli **Hungari**
 citer: demum ubi apud **Barnam** cum iisdem **Hungaris** manū con/ **Barna**
 seruisset: essetq; unius **Ioannis** **Vaiuodæ** clarissimi belli ducis calli/ **Ioānis** uaiuo.
 ditate summaq; uirtute superatus: atq; ingenti cum cæde in fugam
 uersus: factum est subito audacia atq; animositate regis **Vladislai**: **Vladislā⁹** rex
 ute uictō uictor euaserit **Hungaris** cunctis non tam fugatis q̃ per
 subitā animorū cōsternationē ob intolerabilē dolorē quē ex inter
 empto rege animo conceperāt ultro fugientibus. **I**n qua quidē chri
 stianorum fuga illud uulnus uel maximū nomini christiano infixū
 est: q̃ **Iulianum** **Cæsarinum** sanctæ crucis cardinalem: uirum uero **Iulian⁹** cæsari/
 dignum **Romana** ecclesia **Hungari** frustra a fuga reuocantē crude/ **nus** cardinalis
 lissime trucidarūt. **A**morathum autem hunc nō multis post annis
 maiores calamitates in christianū populū arumnasq; molientem:
 peropportune mors e medio sustulit: relicto **Mahometo** filio uno cer **Mahometus**
 te oīm qui sunt: fuerūt: futuriq; sūt: impurissimo adolescēte & oī
 imanitate imaniore. **D**e hoc aut tetro diroq; portēto: de hoc in q̃ tā

FRAN. PHILELFI ORATIONES DIVERSAE

truculento: tam sauo: tam horrendo: tam funesto prodigio: quid dicendum: quid sentiendum: quid tenendū sit nescio. **I**llud certe scio neminem unq̃ alterum ex omni hominum memoria extitisse: qui breui adeo tempore tanta trepidatione atq; terrore uniuersum prope terrarum orbem affecerit. **E**t ne id quidem mirum. **Q**uas enim calamitates unus hic alter impi⁹ & abominabilis **M**ahometus tā paucis annis christiano pp̃lo intulit: **N**obilissimū illud oriētalē imperij **E**mporiū nouā **R**omā **C**onstantinopolin: heu miserā nostrā infœlicē tempestatē: **N**ū latissimi illi altissimiq; muri crassissimæq; turres quæ singulæ munitissimas arces repræsentabant: cum uiderētur omī adamante solidiores: **N**ū ulla hominū aut ingenia aut uires tutari potuerunt quo minus a **T**urcis captum & in miserabilē ac luctuosissimā prædā uersum: omnibus gentibus sit exemplo nihil esse nobis superbiendum: **N**onne paulopost **P**eloponnesus eodem tacta fulmine perijt: **Q**uid enim **T**riballos: quid **I**llyricorum quid **D**almatiæ reliquias commemorem: quos omnis assiduis incursionibus & incendijs præmit ac perdit idem nefarium abominabileq; monstrum: **V**erum quid **T**riballos memini: **H**os enim **M**ahometus iam omīs egit in ærumnosissimā seruitutem. **N**ūc ultimo exitio **P**annonijs imminet: **E**oq; faciliorem sperat de ijs uictoriam quod **S**pendorobum **T**riballorū **E**mporium expeditum per **D**anubium transitum in **H**ungaros præbet. **H**ungari uero ipsi etsi sunt tum animorū ferocia: tum robore corporum peritiæq; bellandi aduersus **T**urcos aptissimi: tamē quia intestinis seditionibus assidue inter se digladiantur: sunt ad rem tantam tamq; necessariam imbeciliores. **Q**uo fit: ut nisi propediem a cæteris christianis principib⁹ eorum imminenti extremoq; periculo succurratur: indubitato sint perituri. **I**lli autē populosissimi regni bellicosissimiq; euersio: qđ omen deus auertat: quantam sit cladem cunctis christianis illatura: quis est tam rerum inscius qui ignoret. **E**xpergiscimini ergo: expergiscimini tandem principes & populi christiani: ferte periculis tantibus auxiliū: ferte **C**hristo **I**esu: ferte uobis ipsis: ferte filiis uxoribusq; uestris. **N**olite pati per deum immortalem: nolite pati tantam pestem: tātā perniciem aduersus christianam rempublicam diutius inualescere: incrudescere: debacchari. **A**n ignoratis fore: ut subiugatis **H**ungaris: qui nobis clypeo sunt & muro: continuo uobis sit de uestra & libertate & gloria saluteq; pugnandum: **L**audatur a uiris sapientibus & **L**. **B**rutus & **M**anlius **T**orquatus: quod ut aiunt: alter disciplina rei militaris: alter salute patriæ. **L**audatur

Noua roma
Constantino/
polis

Pelopōnesus
Triballi
Illyrici
Dalmatia

Pannonij
Spendorob⁹

Cōclusio par/
ticularis

L. **B**rutus
Manlius tor/
quatus

AD PIVM PAPAM ORATIO I

Curtius: q̄ se in profundissimum terræ **H**iatum illum periturus **C**urtius
 præcipit: quo metu mortis patriā solueret. **L**audantur tres **D**ecij tres
 cij pater & filius ac nepos: q̄ in extremis reipublicæ periculis sese
 deinceps pro patria deuouerint. **L**audat. **M.** **A**ttilius regulus: qui **M.** attilius re/
 ut fidē hosti seruaret: ad acerbissimos corporis cruciat⁹: ad dedeco/
 rosum contumeliā: ad indubitā mortem redire non dubita/
 rit. **L**audant inq̄: laudant cum alij multi: tum **P**hileni & **C**odrus **P**hileni
 qui honestam mortē turpi uitæ ingenti animo præferre ptulerint. **C**odrus rex
Athos om̄is qua ratione ductos arbitremur: **A**lia nempe nulla ni
 si ut umbratilem & inanem huius sæculi gloriā uel mortui uideren
 tur assecuti. **N**os aut̄ qui ad huius uitæ celebrem gloriam æternam
 quoq̄ atq̄ celestem gloriā simus assecuturi: cunctabimur diutius
 obuiam ire pulcherrimis gloriosissimiq̄ triumphis. **I**am tandem **C**onclusio ge/
 fecelissima signa in **B**arbaram **T**urcorum illam & abiectam serui/
 lemq̄ nationē tollenda sunt te auctore & duce atq̄ uexillifero pon
 tificis maxime pientissime **P**ie secunde: qui christi uices in terris ge/
 rens: om̄ia pro animi tui magnitudine & incomparabili sapientia
 diuināq̄ uirtute cōstitues: geres: moderabere: perficies. **Q**uis adeo
 sit a fide christiana alienus: quis ita abhorrens ab omni humanita/
 te: quis tam suis rebus sibiq̄ aduersus qui in re tam pia: tam ne/
 cessaria: tā laudabili: tā utili beatitudini tuæ parere subterfugiat:
 atq̄ nolit uitam suam si sit opus deo offerre: quo tanto dedecore
 amarissimoq̄ flagello christiana respublica liberet⁹. **N**am quid ad
Franciscum **S**phortiam **M**ediolanensium ducem principem meū **F**ran. **S**phor/
 attinet: hic eo cōsilio abs te accersitus: eo animo huc uenit: ut om̄ia **tia dux**
 sit pro tua & sacrosanctæ **R**omanæ ecclesiæ uolūtate iussuq̄ factu/
 rus. **N**on modo enim & uniuersam tibi substantiam & exercitum
 suū om̄ne pollice⁹ ad hanc rem tantā: tam sanctam: tam deo homi
 nibusq̄ acceptam: sed fratres etiam ac filios: præsertim cum nō am
 bigat cæteros quoq̄ principes regesq̄ christianos idem singulos, p
 sua facultate facturos. **A**c multo sane alacrius & libentius ipsemet
 præstantissimus princeps meus: ut est inuict⁹ & excelso animo reli
 gioniq̄ deditissimus: & sanctitatis tuæ obseruantissimus in tā præ
 clarum tamq̄ salutiferam expeditionem proficisceret⁹: si per **I**talij
 carum rerum conditionem ei liceret.

O **F**rancisci **P**hibelfi ad uiros **P**apienses **O**ratio congratu/
 latoria de creatiōe **I**acobi **B**orrbomæi **V**italiani comitis
E ad dignitatem & gradum episcopalem. **II**